

education; high level of competence of managers-mentors in the implementation of strategic management, accompanied by applicants for higher education of the second (master's) level, studying in the educational-professional program "Management of educational institution" in the specialty 073 Management; the focus of teaching disciplines on the preparation of undergraduates for strategic management of education institutions of various types.

Key words: *strategic management, professional training, technologies of pedagogical management, head of general secondary education institution.*

УДК 796.012.1:316.628 – 057.875

Анатолій Конох

Запорізький національний університет

ORCID ID 0000-0003-4283-9317

DOI 10.24139/2312-5993/2022.02/106-115

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті акцентовано увагу на ролі вчителів фізичної культури в підготовці здорового покоління. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає навчання студентів теорії і методики організації та проведення відповідних занять у школі з групами дітей різновікових категорій та різним рівнем здоров'я. Перед майбутніми вчителями фізичної культури постає важливе завдання – організувати індивідуальну роботу з учнями з метою сприяння школярам у розробці власної програми здоров'язбереження, у якій поєднати всі аспекти оздоровлення та здорового способу життя. На сучасному етапі розвитку суспільства увага педагогічної спільноти зосереджена на проблемі навчання й виховання здорового покоління. Особлива роль в організації оздоровлення молодого покоління належить учителям фізичної культури. Вони навчають школярів основ оздоровчої активності. Науковці приділяють особливу увагу вдосконаленню професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які покликані навчати учнів оздоровчій діяльності. Науковими дослідженнями доведено, що рухова активність значною мірою сприяє дотриманню людиною здорового способу життя, а також зменшенню негативного впливу на організм людини шкідливих звичок, підвищенню стресостійкості та відволікає від асоціальної поведінки. Визначено місце та значення педагогічної практики у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Доведено, що практична підготовка студентів – це одна з найважливіших форм навчальної діяльності, яка забезпечує формування професійних компетентностей майбутнього вчителя. Професійна компетентність майбутніх учителів означає єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення професійних функцій та вирішення професійних завдань. Зазначається, що компетентнісний підхід до професійної підготовки переносить акцент із системи засвоєних майбутнім фахівцем знань, умінь та навичок на кінцеві результати, практичну готовність до вирішення професійних завдань і реалізації професійних функцій. Практична підготовка майбутніх учителів фізичної культури в організації індивідуальної

роботи з учнями передбачає врахування основної мети – формування в школярів стійких соціально значущих індивідуальних ознак, які визначатимуть подальшу організацію ними здорового способу життя та фізичної активності.

Ключові слова: учні, майбутні вчителі фізичної культури, фізична культура, практична підготовка.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в українському суспільстві, наміри України щодо інтеграції в європейську спільноту зумовили нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою. Модернізація вищої освіти в Україні відбувається в напрямі її демократизації, гуманізації та спрямована на розробку перспективних моделей підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до європейських стандартів (Бермудес, 2016).

На цьому наголошено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014); указах Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.» (2013), «Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016); «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 р.» (2017) та інших рекомендаційних і нормативно-правових документах.

У зазначених документах вказано про посилення ролі вчителя у прищепленні учням інтересу до навчання, його стимулюванні навчання протягом життя, актуалізації їх допитливості, ініціативності, самостійності. Реалізація цих завдань педагогічної науки можлива за умови впровадження нових сучасних моделей, різноманітних форм та інноваційних методів і прийомів навчання й виховання. Напрямами професійної діяльності фахівця з фізичної культури є фізичне виховання, спорт та здоров'я людини. У процесі розвитку діяльності фахівців із фізичної культури формуються професійні норми, правила, вимоги до представників даної сфери діяльності.

Реалізація завдань, регламентованих законодавчими актами, передбачає надання пріоритетності особистісному та професійному розвитку, формуванню нестандартного мислення, пошуку кожним студентом власної траєкторії професійного становлення. Нині існує запит переходу підготовки майбутніх учителів із традиційної до компетентнісної основи, що вимагає якісної переорієнтації змістового наповнення всіх ланок освітнього процесу, використання таких методів, форм і засобів, які сприяють досягненню студентами належного рівня знань, умінь для самостійної дослідницької роботи,

посилення мотивації навчання, розвитку особистісних якостей.

Сьогодні перед учителем фізичної культури в школі стоїть проблема – зробити фізичне виховання процесом безперервної дії, це означає, що вчитель не має права обмежувати свою діяльність окремими епізодичними заходами з фізичного виховання або лише час від часу залучати до цього процесу інших осіб. На порядок денний роботи вчителя час висуває питання про фізичне виховання школярів як систему всезагального обов'язкового навчання основ здоров'я і гігієнічного виховання (Павлишинець, 2017). Не викликає сумніву й те, що формуванням здорового способу життя дітей займається як сім'я, так і весь педагогічний колектив закладу освіти. Тому цілком зрозуміло, що від ставлення майбутніх учителів фізичної культури до цієї проблеми буде багато залежати у вихованні здорового покоління (Рибалко, 2020).

У зв'язку з цим посилюється увага до проблеми професійної підготовки кадрів галузі фізичної культури якісно нового рівня, які йдуть у ногу з часом, випереджають його, розвивають себе як особистість і суб'єкт професійної діяльності. Таку професійну підготовку можна забезпечити в умовах удосконалення рівня науково-теоретичної та практичної підготовки, підвищення рівня освітньо-кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів (Стасенко, 2014). Саме це є однією з головних умов підготовки студентів у вищій школі – її зв'язок із життям, з конкретними особливостями майбутньої практичної діяльності. Увесь шлях розвитку вищої освіти – свідоцтво бажання наблизити теоретичну підготовку до практичної (Степанченко, 2017).

Практична підготовка в галузі професійної освіти виступає, з одного боку, як частка професійної освіти, а з іншого, – практичної. Вона є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців. Водночас, пропозиції щодо підвищення її якості, мають бути добре продуманими й виваженими. Основним завданням професійної підготовки має бути якість практичної підготовки випускників за освітньо-кваліфікаційним рівнем: «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр» (Танасійчук, 2021).

Питання вдосконалення методики викладання основ здоров'я і фізичної культури в учнів загальноосвітньої школи стали предметом досліджень багатьох авторів, але переважна більшість праць присвячена підвищенню ефективності академічних занять. І недостатньо робіт із питань змісту, форм і методики організації індивідуальної роботи вчителів фізичної культури з учнями.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах закладів вищої освіти свідчить про значну увагу науковців до її дослідження. Роль та значення педагогічної практики у формуванні професійної компетентності педагога розкриті в дослідженнях О. Абдулліної, Т. Білоусової, К. Дмитренко, І. Зязюна, І. Ісаєва, Н. Кузьміної, І. Макаревич, В. Розова, В. Сластьоніна, А. Харківської, Є. Шиянова та ін. Питання організації педагогічної практики майбутніх учителів фізичної культури розглядали І. Гринченко, Т. Дерека, О. Іващенко, Л. Капова, Т. Карпунець, Ю. Кринін, Л. Лисенко, М. Огієнко, Л. Романишина, О. Худолій, Г. Черкас, Т. Чопик, Б. Шиян та ін. Різні аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури розглядали Є. Захаріна, О. Нестеров, К. Павлишинець, А. Рибницький, Г. Тітова та ін. Проте проблема практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями не знайшла належного відображення в науковій літературі.

Мета статті – визначення ролі практичної підготовки у формуванні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Виклад основного матеріалу. За роки незалежності зазнали кардинальних змін зміст, система освіти та її структура, методичні засади навчання, відбувся відхід від ідеологізованих трафаретних понять та підходів, які були в радянській педагогіці і фактично унеможливлювали творчий підхід до вирішення проблем навчально-виховного процесу (Рибалко, 2020). У наш час відбувається зміщення акцентів діяльності вищої школи згідно з новою освітньою парадигмою, пріоритетами якої є інтереси людини, а звідси – нові вимоги суспільства до освітнього рівня та професійної спрямованості фахівця. Розроблена нова концепція державної політики у сфері фізичної культури і спорту, сутність якої полягає в переході від формальної гонитви за масовістю фізкультурно-спортивного руху до рекреаційно-оздоровчого і профілактичного ефекту, до утвердження здорового способу життя. Тож масштабна криза здоров'я в освіті, з одного боку, і об'єктивна потреба в педагогах, здатних реалізувати здоров'язбережувальну функцію освіти засобами фізичної культури, з іншої, визначили проблему – формування готовності майбутнього вчителя фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями як умова підвищення ефективності оздоровлення дітей та молоді.

Відомо, що практична підготовка студентів започатковується в процесі теоретичного навчання, коли проводяться семінарські та практичні заняття, на яких вирішуються завдання певного виробничого змісту (Тітова, 2017).

Традиційно термін «практична підготовка» в професійній педагогіці використовується для визначення характеру навчання як складової частини професійної освіти, що відображає закономірності, зміст, методи і форми організації процесу формування вмінь і навичок, який спрямований на розвиток здатності студентів до кваліфікованої виробничої праці за обраною спеціальністю (Шаповалова, 2014).

Частково погоджуючись із вищезазначеним терміном, ми вважаємо, що «практична підготовка» – це складова частина професійної освіти, яка спрямована на виховання свідомості, формування вмінь і навичок у діяльності та звичок поведінки, що забезпечує здатність студентів до педагогічної та спортивно-фізкультурної діяльності.

Практична підготовка має велике значення для формування майбутнього фахівця і дає можливість оволодіти необхідними знаннями сучасних змін у державі, уміннями й навичками прийняття інноваційних підходів і пошуку шляхів виваженого, раціонального впровадження в майбутній професійній діяльності; виявити вміння та навички менеджерської діяльності щодо забезпечення трудової дисципліни, створення безпечних умов праці для здоров'я учнів; приймати професійні рішення з урахуванням їх соціально-економічних, соціально-педагогічних і психологічних наслідків; володіти вміннями та навичками застосування перспективного досвіду з питань організації індивідуальної роботи з учнями.

Практична підготовка має незрівнянний вплив на виховання і розвиток всіх сторін особистості. Винятково-важливим є значення практичної підготовки і для розумового розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Окрім загальних завдань практичної підготовки в галузі професійної освіти є конкретні завдання, які формуються залежно від освітньо-кваліфікаційного рівня, професії та спеціальності. Головними з них є: органічний зв'язок теорії з практикою; відповідність цілей і завдань запитам суспільної практики; творче володіння досягненнями педагогіки і передовим досвідом викладання; єдність навчання, виховання і розвитку; свідомість і активність студентів; самостійність студентів у навчанні та під час практичної підготовки;

науковість, професійна спрямованість навчання і зв'язок його з виробництвом; опора на чуттєво-емоційну сферу студентів у навчанні під час практичної підготовки тощо. Кожний із цих принципів орієнтує викладача як у плануванні практичної підготовки студентів, так і виступає як необхідний елемент у забезпеченні цінності і повноцінності реалізації її змісту. Разом із тим, усі принципи характеризуються взаємозв'язком і взаємопроникненням.

У практичній підготовці важливим елементом є методи навчання. Вони розглядаються як засоби спільної діяльності керівника практичної підготовки (викладача) і студента, за допомогою яких досягається набуття студентами практичних знань, умінь і навичок, професійної компетентності, педагогічно-фізкультурної майстерності, виховуються навички моральної поведінки, розвиваються розумові і фізичні сили, творчі здібності. Зміни в характері та змісті праці, соціальних завдань зумовлюють зміни в методах професійної підготовки (Бермудес, 2016; Павлишинець, 2017; Рибалко, 2020). Найчастіше в практичному навчанні застосовуються такі методи, як: розповідь-пояснення; бесіда; демонстрація; вправи; самостійна робота; навчально-виробнича екскурсія (Яворська, 2016).

Концепція практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури свідчить: основною детермінантою структури практичної освіти є структура поетапного засвоєння діяльності. Структура є наскрізною, у ній можна виділити низку її наскрізних компонентів, які і складають її зміст (програму) кожної окремої практики. Практична підготовка, яка разом із теоретичною створює основу знань, умінь і навичок, є провідною частиною всієї професійної освіти.

Однією з ефективних форм роботи щодо підготовки студентів до професійної діяльності з фізичного виховання учнів і організації індивідуальної роботи з учнями є проходження ними практики. Прогнозуючи її в нашій моделі, ми розуміли, що успіх практики залежить від додержання таких умов: 1) чітке визначення мети та видів діяльності; 2) призначення керівників практики для декількох студентів, або одного керівника для кількох студентів; 3) складання звіту про результати практики після її закінчення; 4) здійснення стабільної співпраці університету (факультету) із загальноосвітніми школами. Навчально-методичне керівництво практикою здійснювалося кафедрою. У закладах освіти студенти працювали під керівництвом висококваліфікованих спеціалістів відповідно плану

проходження виробничої практики та календарним графіком, затвердженим навчальним відділом університету.

Практика здійснювалася в двох різновидах як «активна, діюча підготовка» (виробнича) та «практика професійного розвитку» (переддипломна). Основною метою «активної діючої практики» є застосування теоретичних знань у процесі фізичного виховання, в організації індивідуальної роботи з учнями. Під час цієї практики студенти набувають нових умінь і навичок, підвищують свій організаторський потенціал.

Цілі іншого виду практики – «професійний розвиток» передбачали: 1) ознайомлення з професійною технологією; 2) розвиток загального уявлення студентів про школу та зміст її роботи щодо організації з дітьми різних форм фізичного виховання, у тому числі й організації індивідуальної роботи з учнями. Головним результатом обох видів практики передбачається формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері фізичного виховання підростаючого покоління та професійної компетенції в організації індивідуальної роботи з учнями як цінної форми формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я учнів. Практика має також розвивати професійну зрілість майбутніх фахівців, їхні здібності до адаптації в різних професійних умовах і обставинах.

Важливою умовою ефективної роботи студентів у період педагогічної практики є чітке планування всієї їхньої діяльності. Вихідним документом планування педагогічної практики є програма, яка включає всі види діяльності майбутнього фахівця з фізичного виховання за розділами методики фізичного виховання, з педагогіки, психології, гігієни, лікарського контролю тощо.

Документом, який регламентує практику на весь період навчання за спеціальністю та визначає організаційні відносини, методи, форми практичної підготовки, є наскрізна програма.

Після закінчення практики кожний студент упродовж десяти днів мав представити методисту факультету звітну документацію та відомість-характеристику. Підсумкову оцінку з практики в туристичній установі студенту виставляв методист факультету з урахуванням якості проведених заходів; відвідування, обсягу виконаної роботи та своєчасного складання звітної документації. Закінчувалася виробнича практика на 5-му курсі проведенням звітної конференції студентів і

викладачів (керівників практики). На ній є обов'язковою присутність усіх методистів і студентів.

Спираючись на окреслену структуру діяльності, передбачалося, що під час практичної підготовки будуть відображені основні ознаки, структурно-функціональні та причинно-наслідкові зв'язки між елементами аналізованого процесу – професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

У розробленій програмі практичної підготовки відображено мету дослідження: підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, для досягнення якої у процесі діяльності необхідно вирішити кожне з поставлених завдань, зокрема: формування в майбутніх учителів фізичної культури сукупності знань про особливості індивідуальної роботи з учнями різних вікових категорій; розвиток у студентів потреби опанування вміннями та навичками використання індивідуального підходу на уроках фізичної культури; ознайомлення майбутніх учителів з потенційними можливостями індивідуальної роботи з дітьми, що забезпечує активізацію, інноватизацію освітнього процесу в середовищі школи; залучення студентства до оволодіння способами, засобами, методами, прийомами застосування індивідуального підходу в процесі роботи з учнями.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Практична підготовка майбутніх учителів фізичної культури в закладі вищої освіти на факультеті фізичного виховання передбачає інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь та навичок роботи з учнями, урахування основної мети – сформувати в школярів стійкі соціально значущі індивідуальні ознаки, які визначатимуть подальшу організацію ними здорового способу життя та фізичної активності. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробці методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

ЛІТЕРАТУРА

- Бермудес, Д. В. (2016). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, 137, 200-203 (Bermudes, D. V. (2016). Training of future physical culture teachers for the implementation of variable modules in the process of professional activity. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*, 137, 200-203).
- Павлишинець, К. Ю. (2017). Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до адаптації професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 56-

- 57 (109-110), 289-296 (Pavlyshynets, K. Yu. (2017). Theoretical bases of training of future physical culture teachers for adaptation in professional activity. *Pedagogy of forming the creative personality in higher and general secondary schools*, 56-57 (109-110), 289-296).
- Рибалко, П. Ф. (2020). Проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації фізкультурно-оздоровчого середовища закладу середньої освіти. *Science and education a new dimension: Pedagogy and Psychology*, 4, 38-42 (Rybalko, P. F. (2020). Problem of training future physical culture teachers for organization of a physical culture and health environment of secondary education. *Science and education a new dimension: Pedagogy and Psychology*, 4, 38-42).
- Стасенко, О. А. (2014). Теорія і практика визначення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, 118, Т. 2, 213-216 (Stasenko, O. A. (2014). Theory and practice of determining the content of vocational training of future physical culture teachers in the process of independent work. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. Physical education and sports*, 118, Vol. 2, 213-216).
- Степанченко, Н. І. (2017). Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах (дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04). Луцьк (Stepanchenko, N. I. (2017). *System of vocational training of future physical culture teachers in higher educational institutions* (DSc thesis). Lutsk).
- Танасійчук, Ю. М. (2021). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я (дис. ... докт. філософії). Умань (Tanasiichuk, Yu. M. (2021). *Training of future physical culture teachers for the formation of pupils' valuable attitude to their own health* (Doctor's thesis). Uman).
- Тітова, Г. (2017). Зміст методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 4 (59), 523-528 (Titova, H. (2017). Content of methods of training of future physical culture teachers for the formation of sports leadership qualities of primary school pupils. *Scientific Bulletin of V. O. Sukhomlynskyi Mykolaiv National University. Pedagogical sciences*, 4 (59), 523-528).
- Шаповалова, І. В. (2014). Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до самовдосконалення та формування основ здорового способу життя: теоретичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 36, 427-437 (Shapovalova, I. V. (2014). Training of future physical culture teachers for self-improvement and the formation of foundations of a healthy lifestyle: a theoretical aspect. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and general secondary schools*, 36, 427-437).
- Яворська, Т. Є. (2016). Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту засобами міжпредметної інтеграції. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*, 2 (71), 365-368 (Yavorska, T. Ye. (2016). Vocational training of future specialists in physical education and sports by

means of interdisciplinary integration. *Scientific journal of National Pedagogical Dragomanov University*, 2 (71), 365-368).

SUMMARY

Konoh Anatolii. Formation of future physical education teachers' readiness to organize individual work with students in the process of practical training.

The article focuses on the role of physical education teachers in preparing a healthy generation. The professional training of future physical education teachers involves teaching students the theory and methods of organizing and conducting relevant classes at school with groups of children of different ages and different levels of health. Future physical education teachers face an important task – to organize students' individual work in order to assist them in developing their own health program, which combines all aspects of health and a healthy lifestyle. At the present stage of society development, the attention of the pedagogical community is focused on the problem of teaching and educating a healthy generation. A special role in the organization of health of the younger generation belongs to physical education teachers. They teach students the basics of health activities. Researchers pay special attention to improving the training of future physical education teachers who are designed to teach students health activities. Research has shown that physical activity greatly contributes to a person's healthy lifestyle, as well as reducing the negative impact on the human body of bad habits, increase stress resistance and distract from antisocial behavior. The place and significance of pedagogical practice in the formation of readiness of future physical education teachers to organize individual work with students is determined. It is proved that the practical training of students is one of the most important forms of educational activity, which ensures formation of professional competencies of the future teacher. Professional competence of future teachers means the unity of theoretical and practical readiness to perform professional functions and solve professional problems. It is noted that the competence approach to professional training shifts the emphasis from the system of knowledge, skills and abilities acquired by the future specialist to the final results, practical readiness to solve professional tasks and implement professional functions. Practical training of future physical education teachers in the organization of individual work with students involves taking into account the main goal – formation of students' sustainable socially significant individual characteristics that will determine their further organization of a healthy lifestyle and physical activity.

Key words: students, future teachers of physical culture, physical culture, practical training.

УДК 371.315:811.111(043. 5)

Ірина Корнеєва

Київський національний університет технологій та дизайну

ORCID ID 0000-0003-4617-6741

DOI 10.24139/2312-5993/2021.02/115-124

НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ ТЕХНІЧНИХ СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

У цій роботі досліджується навчально-стратегічна компетентність як основа самостійної роботи студентів технічних спеціальностей закладів вищої освіти України. У час пандемії в усьому світі виникають нові вимоги до